

УДК 330.341.1

Христенко О.В.
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри менеджменту і адміністрування
Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Кавтарадзе К.З.
студент
Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

FEATURES OF INNOVATIVE DEVELOPMENT MANAGEMENT OF DOMESTIC ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено основні підходи до визначення поняття «інноваційний розвиток підприємства». З'ясовано принципи, згідно з якими підприємство, що стало на інноваційний шлях розвитку, має функціонувати. Установлено, що управління інноваційним розвитком орієнтоване на досягнення визначених цілей в умовах конкурентного середовища. Досліджено особливості управління інноваційним розвитком вітчизняних підприємств. Визначено, що в сучасних умовах господарювання найбільш ефективним інструментом інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств є лізинг.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, підприємство, лізинг.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы основные подходы к определению понятия «инновационное развитие предприятия». Выяснены принципы, согласно которым предприятие, ставшее на инновационный путь развития, должно функционировать. Установлено, что управление инновационным развитием ориентировано на достижение определенных целей в условиях конкурентной среды. Исследованы особенности управления инновационным развитием отечественных предприятий. Определено, что в современных условиях хозяйствования наиболее эффективным инструментом инновационного развития сельскохозяйственных предприятий является лизинг.

Ключевые слова: инновация, инновационная деятельность, инновационное развитие, предприятие, лизинг.

ANNOTATION

In this article the main approaches to the definition of "innovative development of the enterprise" were examined. The principles of operation of the company on innovative way of development were determined. It was found that the innovative development management is aimed at achieving certain goals in a competitive environment. The peculiarities of innovative development management at domestic enterprises were investigated. It was determined that in the current economic conditions, the most effective tool for innovative development of agricultural enterprises is leasing.

Keywords: innovation, innovative activity, innovative development, enterprise, leasing.

Постановка проблеми. У наш час із кожним роком усе більше уваги приділяється інноваційному розвитку окремих суб'єктів господарювання. Усвідомлення того, що однією з найбільш важливих складових загальноекономічного зростання є активна інноваційна діяльність, яка сприяє підвищенню ефективності виробництва, реалізації перспективних науково-дослідних розроблень, зумовлює актуальність

дослідження теоретико-методологічних засад інноваційної діяльності та пошуку на їх основі шляхів удосконалення процесу управління інноваційним розвитком первинних ланок усіх сфер і галузей національної економіки.

Для вітчизняної економіки саме інноваційний розвиток є тією рушійною силою, яка здатна забезпечити економічну незалежність України й подолати розрив з розвинутими державами на основі принципу «обганяти не доганяючи», тобто не повторювати буквально шлях, яким інші вже пройшли, та завоювати при цьому міцні позиції на світовому ринку, а рухатися, безсумнівно, у руслі світового розвитку, обираючи свій шлях, вишукуючи й реалізуючи свої потенційні переваги, займаючи провідні позиції в тих галузях діяльності, де для цього є необхідні та достатні умови. Це справедливо як для національної економіки загалом, так і для окремих підприємств і установ [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати інноваційної діяльності істотно позначаються на всіх аспектах розвитку людського суспільства, змінюють саме середовище життєдіяльності людини, способи забезпечення його існування й розвитку. Цю проблему досліджували такі вчені, як В. Іванов, В. Санто, М. Туган-Барановський, А. Гордійчук, Г. Менш, А. Гальчинський, М. Кондратьєв, С. Ілляшенко, Й. Шумпетер, О. Волков, М. Денисенко та ін. У їхніх працях розглянуті теоретичні основи інновацій, оцінка ефективності інноваційних проєктів, формування інфраструктури інноваційної діяльності, фінансування та стимулювання інноваційних процесів. Однак дослідження особливостей управління інноваційним розвитком вітчизняних підприємств і на сьогодні залишається досить актуальним питанням.

Мета статті. Реалії сьогодення потребують від керівників підприємств і організацій, від кожного працівника усвідомлення важливості інноваційної спрямованості розвитку підприємства. Оскільки саме інноваційний розвиток сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства, зміцненню його позиції на рин-

ку. Тому дослідження особливостей управління інноваційним розвитком вітчизняних підприємств є досить актуальним завданням.

Виклад основного матеріалу. За ринкових умов інновації пронизують усю економіку, будучи необхідною умовою для розвитку виробництва та підтримання конкурентоспроможності підприємства, підвищення якості продукції, появи нових товарів і послуг, а також засобом, за допомогою якого організації адаптуються до змін у зовнішньому середовищі.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень та розроблень і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг [2].

Інноваційний розвиток визначають як процес господарювання, що опирається на постійний пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємства в мінливих умовах зовнішнього середовища в межах обраної місії та прийнятої мотивації діяльності й пов'язаний із модифікацією наявних і формуванням нових ринків збуту [3].

Загалом у науковій літературі існують різні підходи до трактування поняття «інноваційний розвиток підприємства», деякі з них подані в таблиці 1.

На нашу думку, інноваційний розвиток підприємства – це процес досягнення цілей підприємства, які направлені на підвищення його потенціалу за рахунок розроблення, ви-

робництва та виведення на ринок інноваційної продукції.

Успішність управління інноваційним розвитком значною мірою залежить від виваженості системи стимулювання інноваційної діяльності. Вона має містити дієві стимули до інноваційної діяльності для всіх учасників інноваційного процесу, пробуджувати в них мотиви до творчої праці, створювати взаємовигідний економічний механізм регулювання їхніх взаємовідносин.

Водночас підприємство, що стало на інноваційний шлях розвитку, має функціонувати згідно з такими принципами [1]:

- адаптивності – прагнення до підтримання певного балансу зовнішніх і внутрішніх можливостей розвитку (внутрішніх спонукальних мотивів діяльності підприємства і зовнішніх, що генеруються ринковим середовищем);

- динамічності – динамічне приведення у відповідність цілей і спонукальних мотивів (стимулів) діяльності підприємства (у тому числі його власників, менеджерів, фахівців, працівників);

- самоорганізації – самостійне забезпечення підтримання умов функціонування, тобто самопідтримання обміну ресурсами (інформаційними, матеріальними, фінансовими) між елементами виробничо-збутової системи підприємства, а також між підприємством і зовнішнім середовищем;

- саморегуляції – коригування системи управління інноваційно-орієнтованою виробничо-збутовою діяльністю підприємства відповідно до змін умов функціонування;

Таблиця 1

Варіанти трактувань поняття «інноваційний розвиток підприємства»

Автор	Визначення поняття «інноваційний розвиток підприємства»
Л.Л. Антонюк [4]	незворотній процес переходу з одного стану в інший, який характеризується сукупністю змін, зумовлених упровадженням інноваційних перетворень, що спричинюють формування нових властивостей системи, зміну її якісного стану, зростання здібностей, компетенцій, потенціалу й рівня ефективності її діяльності, зміцнення системи, а також формування здатності чинити опір руйнівним силам зовнішнього та внутрішнього середовища
І.С. Борисова [5]	створення на фондовому ринку привабливості з погляду дохідності інвестиційного ризику, тобто підвищення вартості бізнесу шляхом управління інноваціями
Н.А. Заглуміна [6]	сукупність відносин, що виникають у ході цілеспрямованого підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності організації на основі інновацій
С.М. Ілляшенко [7]	процес господарювання, що спирається на безупинні пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємств у мінливих умовах зовнішнього середовища у межах обраної місії та прийнятої мотивації діяльності й пов'язаний із модифікацією наявних і формуванням нових ринків збуту
Д.О. Карлюка [8]	складний процес прикладного характеру створення й упровадження інновацій з метою якісних змін об'єкта управління та отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного чи іншого виду ефекту, пов'язаного з необхідною умовою виживання та розвитку підприємств у довгостроковій перспективі
О.С. Мороз [9]	процес пошуку і створення нової продукції та процесів на основі використання сукупності всіх наявних засобів і можливостей підприємства, що веде до якісних змін (підвищення конкурентоспроможності, збільшення стійкості в мінливих зовнішніх умовах, формування нових ринків збуту тощо)
Т.М. Пілявоз [10]	процес цілеспрямованого, послідовного руху підприємства до збалансованого інноваційного стану під впливом синергетичної дії зовнішніх і внутрішніх факторів, що визначають стійкість організаційно-функціональної системи підприємства в умовах ринкової економіки, який характеризується результатом якості, досягнутим залежно від інтенсивності та швидкості інноваційних процесів на підприємстві
Н.І. Чухрай [3]	досягнення стратегічних цілей і завдань підприємства через формування й реалізацію його інноваційного потенціалу

- саморозвитку – самостійне забезпечення умов тривалого виживання й розвитку підприємства на основі розроблення, створення і просування інновацій на ринок (відповідно до його місії та прийнятої мотивації діяльності).

На цих принципах повинна функціонувати й система управління інноваційним розвитком суб'єктів господарської діяльності.

Упровадження інновацій є необхідним для будь-якого суб'єкта господарювання. На сьогодні в усіх видах економічної діяльності України домінують галузі низьких технологічних устроїв, але особливо це стосується сільського господарства.

Діяльність виробника сільськогосподарської продукції має деякі специфічні особливості, що полягають у високих витратах на вирощування сільськогосподарської продукції, повільному обігу капіталу, значній залежності від природно-кліматичних чинників, сезонному характері виробництва й високому ризикові неповернення вкладених інвестицій.

Для виконання комплексу технологічних операцій із вирощування сільськогосподарських культур, забезпечення якісної та своєчасної роботи необхідно дотримуватися кількох вимог, а саме:

- забезпечити технікою весь комплекс робіт і за рахунок цього знизити відсоток ручної праці й собівартість продукції;

- підтримувати техніку в робочому стані для якісного та своєчасного виконання всіх технологічних операцій;

- забезпечити господарство висококваліфікованими спеціалістами й механізаторами;

- застосовувати останні досягнення в галузі технології вирощування сільськогосподарських культур для отримання максимальних урожаїв за мінімальних витрат.

Для своєчасного посіву, оброблення та збирання якісного врожаю потрібно спеціальне технічне обладнання й машини: трактори, комбайни, культиватори, плуги, борони дискові, оприскувачі та вантажні автомобілі.

Загалом сільськогосподарські підприємства забезпечені технікою для вирощування кукурудзи й інших сільськогосподарських культур, проте більша частина машин та обладнання вже застаріла, і не всі підприємства спроможні повністю оновити машинно-тракторний парк.

Сільськогосподарські підприємства на вирішення цієї проблеми мають можливість активно залучати банківські кредити, здійснювати операції на ринку цінних паперів, співпрацювати з венчурними фондами та лізинговими компаніями, здійснювати самофінансування й залучати державні або іноземні капітали. Проте сільгоспвиробникам потрібно усвідомити, що не обов'язково мати у власності майно для отримання доходу, потрібно лише мати право користування ним. Це питання безпосередньо вирішує лізинг [11].

Лізинг (англ. leasing – оренда) – довготермінова оренда (від 6 місяців до кількох років) машин, обладнання, транспортних засобів, виробничих споруд тощо на умовах поворотності, терміновості й платності на підставі відповідного договору між орендодавцем і орендарем, що передбачає можливість їх наступного викупу орендарем.

У визначенні лізингу Світовим банком зазначається, що це «... контрактні відносини між двома сторонами, які дають змогу одній стороні використовувати майно, що є власністю іншої сторони, в обмін на обумовлені контрактом періодичні платежі».

З економічної точки зору операція лізингу багато в чому схожа на довгострокове кредитування закупівлі устаткування й інших видів основних виробничих фондів. До переваг лізингу як інструменту запровадження інновацій варто зарахувати такі:

1) вирішення проблеми фінансування й придбання техніки;

2) можливість придбати техніку чи обладнання за доступною ціною;

3) захищеність від інфляції (так як ціна встановлюється й фіксується на момент укладання угод);

4) у сфері надання послуг із фінансового лізингу в аграрному секторі торговельні націнки істотно знижені, а терміни кредитування, навпаки, збільшені;

5) лояльність лізингової угоди, порівняно з іншими формами кредитування;

6) графік виплат лізингових платежів узгоджується з лізингоотримувачем, а також пристосований до сезонного виробництва;

7) лізингові платежі ставляться на витрати на виробництво (собівартість) лізингоотримувача – сільгосптоваровиробника, і, відповідно, це знижує оподаткування прибутку;

8) лізингоотримувач не відчуває різкого фінансового напруження;

9) можливість випробувати техніку до її повної оплати та придбання у власність;

10) не задіяний позичковий капітал;

11) лізингові платежі можуть надходити від реалізації вирощеної чи виробленої продукції підприємства;

12) податкове законодавство передбачає для лізингових угод систему прискореної амортизації, тобто додаткових податкових пільг не тільки орендареві, а й орендодавцеві;

13) лізинг звільняє орендаря від процедур і витрат, пов'язаних із володінням майном, тому що юридичним власником залишається орендодавець;

14) в орендаря є можливість викупити техніку й устаткування по номінальній або залишкової вартості після закінчення договору лізингу.

Отже, в умовах економічної нестабільності в Україні, коли значно знизилася фінансування капітальних вкладень в оновлення основних засобів у зв'язку з недостатністю прибутку під-

приємств і значним зменшенням виробництва, лізинг є найбільш доцільним інструментом управління інноваційним розвитком підприємства.

Висновки. Отже, інноваційний розвиток на рівні окремого підприємства передбачає здійснення процесу впровадження перспективних нововведень, реалізація яких має сприяти підвищенню конкурентоспроможності підприємства. Перехід підприємства на шлях інноваційного розвитку потребує від нього організації системи управління, здатної швидко реагувати на зміни як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі функціонування. Управління інноваційною діяльністю підприємства являє собою комплексну систему взаємопов'язаних функцій, послідовність виконання яких забезпечує формування конкурентних переваг за рахунок інноваційних факторів розвитку.

Лізинг в умовах браку власних фінансових ресурсів і обмеженого доступу до кредитних ресурсів є однією з ефективних форм фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств. За правильного й обґрунтованого підходу до застосування цього методу фінансування підприємства матимуть змогу використовувати модернізовану техніку та обладнання, що сприятиме їх інноваційному розвитку в перспективі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент : [підручник] / С.М. Ілляшенко. – Суми : ВТД. – Університетська книга, 2010. – 334 с.
- Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
- Чухрай Н.І. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове та логістичне забезпечення / Н.І. Чухрай. – Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2002. – 316 с.
- Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації : [монографія] / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К. : КНЕУ, 2003. – 394 с.
- Борисова І.С. Основы инновационного развития предприятий / И.С. Борисова // Известия ПГПУ им. В.Г. Белинского. – 2011. – № 24. – С. 225–229.
- Заглумина Н.А. Формирование инструментария оценки уровня инновационного развития предприятия : автореф. дисс. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 / Н.А. Заглумина. – Н. Новгород, 2011. – 26 с.
- Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи : [навч. посіб.] / С.М. Ілляшенко. – Суми : Університетська книга, 2003. – 278 с.
- Карлюка Д.О. Удосконалення управління інноваційним розвитком підприємств льнопереробної галузі : автореф. дис. ... канд. экон. наук / Д.О. Карлюка. – К., 2006. – 24 с.
- Мороз О.С. Формування системи показників для оцінювання рівня інноваційного розвитку підприємства / О.С. Мороз // Економіка Криму. – 2012. – № 3 (40). – С. 263–266.
- Пілявоз Т.М. Інноваційний розвиток підприємства як важливий аспект розвитку економіки / Т.М. Пілявоз // Інноваційна економіка. – 2012. – № 4 (30). – С. 185–190.
- Карнаушенко А.С. Переваги та недоліки лізингу як виду фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств / А.С. Карнаушенко // Ефективна економіка. 2013. – № 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2463>.